

Atsiliepimas apie Kęstučio Urbos vadovėlį 10 klasei „Literatūros tėkmė“

Ar gali vadovėlis būti įdomus, įtraukiantis, kviečiantis skaityti, tyrinėti literatūrą? Taip. Maloniai nuteikia metaforiškas Kęstučio Urbos vadovėlio pavadinimas „Literatūros tėkmė“. Tėkmė – upės, laiko, gyvenimo, patirčių, minčių – ramiai nuneš ten, kur jai reikės, kur leisimės plukdomi, pasiduodami gilintis į literatūros procesą, literatūros raidą. Žinoma, laikas nuo laiko reikės valtį ar bures patiems pakreipti tinkama linkme, kad neįstrigtume kokiame upės užutekyje. Nesunkiai paaiškinamas vadovėlio pavadinimas: kiekviena tėkmė turi pradžią, kiekviena tėkmė vienokiu ar kitokiu pavidalu įsilieja į kažką didesnio, galingesnio – šįkart į žinių vandenyną.

Kęstučio Urbos 10 klasės vadovėlio „Literatūros tėkmė“ turinio pradžia – Antika. Skyrius pradedamas literatūros istorijos aiškinimu, supažindinama su terminais, antikinės literatūros reikšme ir įtaka šiuolaikiniam menui. Aptariami esminiai antikinės kultūros ir literatūros bruožai, supažindinama su mito samprata, analizuojami populiarūs mitai ir jų atspindžiai vėlesnių laikų kūriniuose. Nuosekliai supažindinama su Antikos dievais, pusdieviais, herojais. Atidžiau skaitomos ir analizuojamos ištraukos iš Homero „Odisejos“. Taip pat pristatomas graikų teatras, žymiausi senovės Graikijos dramaturgai, jų darbai. Nemažai dėmesio skiriama antikinės literatūros įtakai vėlesnių epochų menui, suteikiama galimybė išsiaiškinti šiandieninių terminų, pavadinimų, kasdienėje kalboje vartojamų posakių kilmę. Klausimų formuluotės dažnai leidžia atsakyti nevienareikšmiškai, taip skatinamas kūrybiškumas, kritinis mąstymas. Nemažą dalį medžiagos galima panaudoti integruotoms pamokoms su istorija, daile, muzika, geografija. Kurdamas vadovėlį autorius siekė ypač aiškios ir mokytojui patogios metodinės struktūros, nuoseklaus darbo su numatytais kiekvienos pamokos veiklomis. Norintiems sužinoti daugiau ir giliau pateikiamas literatūros sąrašas, neprograminių kūrinių ištraukos.

Antrame skyriuje, supažindinant su Viduramžių literatūra, aptiriamos chronologinės ribos, viduramžių žmogaus mentalitetas ir pasaulėvaizdis, aptariama Antikos įtaka. Kartu su riteriais vykstama į šventojo Gralio paieškas, išgyvenama fatališka Tristano ir Izoldos meilė, leidžiamasi Dantės poemos „Dieviškoji komedija“ pragaro ratais, domimasi, kas rūpėjo Gediminui, kai jis kreipėsi į Europos galinguosius. Mokiniam turėtų būti įdomu vyrų ir moterų santykių kaita, lyginti šiandienos informacijos perteikimo greitį su viduramžių tempu, suvokti, kokių pastangų dėka vystėsi ir Lietuvos ekonomika bei politika.

Vadovėlyje pateikiamos ilgos kūrinių ištraukos palengvina darbą tiek mokytojui, tiek mokiniui – reikiami tekstai visada po ranka. Aptariami literatūros kūriniai siejami su platesniu ir įvairesniu kultūriniu kontekstu, kūrinius lydintys klausimynai kritiškai peržiūrėti ir papildyti atidųjį skaitymą ugdančiais klausimais bei užduotimis.

Vadovėlyje daug iliustracijų, nuotraukų iš spektaklių, skatinančių interpretuoti skirtingų medijų – žodžio ir vaizdo – sąsajas. Įvairaus pobūdžio užduotys padeda ugdyti kūrybiškumą, moko dirbti su įvairiais informacijos šaltiniais, kritiškai vertinti juose pateiktą medžiagą. Vadovėlyje pateikiama klausimų, kuriuos mokytojas gali skirstyti pagal mokinių gebėjimus.

Remiantis šiuo leidiniu mokytojui sudaroma galimybė mokytis vadovaujantis atnaujinto ugdymo programa, parengti mokinius lietuvių kalbos ir literatūros PUPP, supažindinti su svarbiausiomis literatūros epochomis, tikslingai tobulinti mokinių teksto suvokimo įgūdžius tolesniam teksto analizės ir interpretacijos etapui.

Daiva Orintienė

Sintautų pagrindinės mokyklos

Lietuvių kalbos mokytoja metodininkė



VADOVĖLIO RECENZIJA

PAVADINIMAS Laiko tėkmės, 1 dalis

AUTORIUS Kęstutis Urba

DALYKAS lietuvių kalba ir literatūra

KLASĖ 10 (II g)

Recenzuojamas vadovėlis visiškai atitinka Lietuvių kalbos ir literatūros bendrosios programos reikalavimus, orientuotus į mokinių literatūros žinių gilinimą, analitinių įgūdžių ugdymą ir teksto suvokimo gebėjimų tobulinimą. Vadovėlis apima įvairius literatūros kūrinius, analizės metodus ir užduotis, kurios skatina mokinių kritinį mąstymą bei kūrybiškumą.

Vadovėlis yra gerai struktūrizuotas, apima platų literatūros žanrų spektrą: poeziją, prozą, dramą ir eseistiką. Kiekviena skyriuje pateikiama teorinės medžiagos, kuri leidžia mokiniams suprasti pagrindines literatūros sąvokas ir terminus. Taip pat pateikiama svarbių autorių biografijų detalių, kas padeda geriau suprasti kontekstą.

Vadovėlyje pateikiami skirtingi literatūrinės analizės metodai, kas leidžia mokiniams pasirinkti tinkamiausią požiūrį nagrinėjant kūrinius. Tai ypač svarbu, nes ugdo mokinių gebėjimą analizuoti ir interpretuoti tekstus savarankiškai. Įvairios praktinės užduotys (rašymo užduotys, diskusijos, grupiniai projektai ir kt.) padeda įtvirtinti žinias ir ugdo kūrybiškumą. Šios veiklos ne tik motyvuoja mokinius, bet ir padeda taikyti teorines žinias praktiškai.

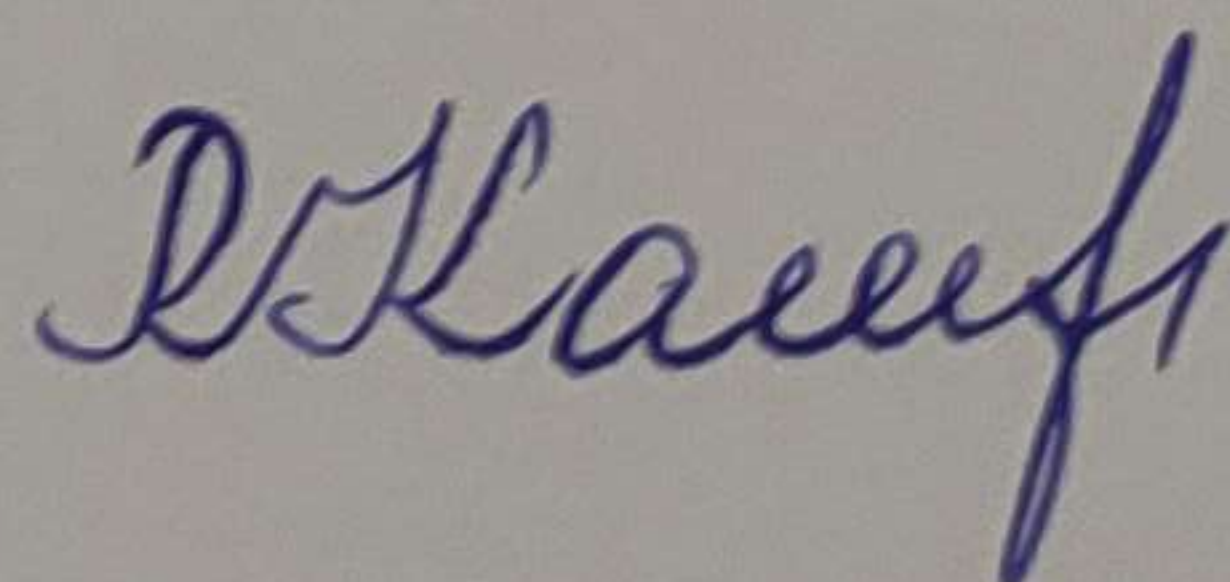
Vadovėlyje pateikiami skirtingi literatūrinės analizės metodai, kas leidžia mokiniams pasirinkti tinkamiausią požiūrį nagrinėjant kūrinius. Tai ypač svarbu, nes ugdo mokinių gebėjimą analizuoti ir interpretuoti tekstus savarankiškai.

Kadangi vadovėlis apima tiek klasikinės, tiek šiuolaikinės literatūros kūrinius, skatina mokinius analizuoti tekstus, ieškoti jų reikšmių ir kontekstų, pateikia užduočių, kurios skatina saviraišką ir kūrybinį mąstymą, yra išsamus ir gerai struktūruotas, jis ne tik padeda mokiniams pažinti literatūrą, bet ir ugdo jų kritinį mąstymą bei kūrybiškumą, skatina mokinius domėtis literatūra ir padeda formuoti savarankišką požiūrį į kūrybą.

Rekomenduoju šį vadovėlį naudoti mokymo procese.

Pagarbiai

Rita Karpavičienė



RECENZIJA

Literatūros tyrėjo, pedagogo, buvusio ilgamečio IBBY Lietuvos skyriaus vadovo Kęstučio Urbos parengtas mokomasis leidinys „Literatūros tėkmė. Vadovėlis 10 klasei“ (tiksliau, pirmoji jo dalis, skirta Antikai ir Viduramžiams) paties autoriaus pratarinėje taikliai įvardinamas kaip upės tėkmėje plaukianti valtis, paaiškinant, kad „[l]iteratūra, kaip ir kiekviena upė, kažkada prasidėjo, graužėsi vagą, vingiavo arba keitėsi, plaukė arba tekėjo pirmyn. Štai todėl – tėkmė. O kadangi, įtariu, vadovėlis nėra dešimtokų mėgstamiausias žmonijos išradimas, vadinkite jį patys sau valtimi. Pamatysite, bus įdomiau, bus maloniau. Ir plauksite be vargo, nešami tėkmės.“ Citata atskleidžia rengėjo siekį atsižvelgti į skaitytojo (paauglio dešimtoko) psichologinės raidos dėsningumus, bandymą užmegzti dialogą, empatiją grįstą prieigą. Verčiant vadovėlio puslapius toliau ta nuojauta pasitvirtina ir prasminga į tokią pasirinktą autorinę pastangą atkreipti dėmesį – tuo leidinys tikrai išsiskiria iš kitų panašaus tipo vadovėlių.

Atnaujintų bendrojo mokymo programos kontekste šis literatūros mokymui ir mokymui(si) skirtas vadovėlis pasižymi labilia, mokslo žinių ir teksto bei konteksto sąsajoms kurti tinkama struktūra, leidžiančia ugdyti visas svarbiausias mokinio kompetencijas, minimas jau minėtos programos nuostatose. Teorinė ir praktinė dalykinė medžiaga vadovėlyje pateikiama atsižvelgiant į programinius tikslus ir uždavinius – pakankamai daug teksto suvokimo užduočių, lavinančių mokinio gebėjimą komunikuoti tiek sakytine, tiek rašytine lietuvių kalba; klausimų, suteikiančių erdvės mokiniui formuoti kalbinę, kultūrinę, tautinę ir pilietinę savimonę. Tinkamai parinkti kūrinių fragmentai. Pavykęs užmojis sieti pasaulio ir lietuvių literatūrų kontekstus (tarkim, skyrius „Antikinė literatūra“ turi poskyrį „Antikos aidai“, kuriame aktualizuojami lietuvių kūrėjai – Judita Vaičiūnaitė, Henrikas Nagys, Marcelijus Martinaitis, Kornelijus Platelis ir kt. Analogišką atitinkamai pavadintą poskyrį turi ir „Viduramžių literatūra“, praturtinta lietuviškomis sąsajomis su Kazio Bradūno, Juozo Grušo, Eduardo Mieželaičio ir kitų kūrėjų tekstais).

Pateikiant užduotis taikomas įvairovės principas (šalia uždarojo ir atvirojo tipo klausimų yra nemaža formuluočių, kviečiančių dirbti savarankiškai, diskutuoti, svarstyti, puoselėti komunikavimo kompetenciją) – leidžiantis mokytojui (-ai) pasirinkti, kaip tą ar kitą kūrinį aptarti. Kūrybiškumui ugdyti – tiek raštu, tiek žodžiu – skirta taip pat daug dėmesio. Mokinio ir mokytojo susitarimo valia sukonkretinti vieną ar kito rašinio potėmę, remiantis teksto analize pabaigti

pradėtą sakinio formuluotę, suaktualinti praeities turinį samprotavimo užduotimi, kai kur su humoru mokantis pajusti epochos dvasią pritaikant jai poemos epitetus, kai kur – visiškai rimtai svarstyti žiaurumo scenų svarbą literatūroje, pasitelkiant savo etinius, pilietinius argumentus (kitais tariant, ugdyti tiek pilietiškumo, tiek socialinės, emocinės ir sveikos gyvensenos kompetencijas).

Atsižvelgiant į jau minėtą amžiaus tarpsnių psichologiją, šalia užduočių ir klausimų pateikiamos ne tik skirtingo intensyvumo, lygmens užduotys, bet ir įdomi, su tema susijusi informacija, paaiškinimai, komentarai – taip pavyksta neperkrauti turinio, išvengti monotonijos, o mokytojas panorėjęs gali diferencijuoti mokymo procesą.

Leidinyje naudojami šaltiniai ir pateikiami faktai kruopščiai patikrinti, apgalvoti – jaučiamas ir šiuolaikinių akademinių tendencijų išmanymas (pavyzdžiui, vadovėlyje pateikiami dabartinėje filologijoje vartojami graikiškieji dievų vardai, nepamirštant nurodyti jų romėniškųjų atitikmenų ir paaiškinant tokios tradicijos kaitos dėsningumus. Taip pat itin struktūriškai ir kompoziciškai vykę minėtini ir papildomos literatūros ta ar kita tema sąrašai bei lotyniškų posakių ir sentencijų pavyzdžiai). Tai neabejotinai palengvina mokytojo darbą ir įgalina mokinį tobulinti savo kultūrinį bei pažinimo akiratį. Vadovėlio apibendrinamieji klausimai bei užduotys leidžia paprastai ir aiškiai pasitikrinti visas savo kompetencijas.

Baigdamas norėčiau konstatuoti – valtis puikiai plaukia. Kitaip tariant, manau, kad K. Urbos parengtas vadovėlis „Literatūros tėkmė. Vadovėlis dešimtai klasei“ (pirmoji dalis) atitinka visas atnaujintos bendrosios programos gaires ir orientacines nuostatas ir džiaugčiausi, jei jis atsidurtų ant mano darbo stalo.

Pagarbiai

Antanas Šimkus

Vilniaus Žirmūnų gimnazijos lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas